

כאיכרי קרין זה שנה נמרצת... המנהל הכללי של משרד החינוך... מנהל מרכז המידע והתעמולה... מנהל מרכז המחקר והפיתוח... מנהל מרכז הספרות והחינוך... מנהל מרכז המידע והתעמולה... מנהל מרכז המחקר והפיתוח... מנהל מרכז הספרות והחינוך...

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 456

הוציח ע"י בנם הנד"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שלימ"א לונדון

לע"נ הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, טו' בתמוז התשע"ב. מסכת נדה דף מז - דף נב

דף מ"ו ע"א

(א) גמ', איש כי יפליא לנדור נדר מה תלמוד לומר איש לרבות בן י"ג שנה וכו'. הקשה החידור הלכות, מאי מקשי מה תלמוד לומר איש, הא איצטריך למעוטי קטן, וכן איצטריך ללמד דאף ביודע להפלות בעינן שיהיה סמוך לאיש. ועוד, דהיכי משמע מהאי קרא לרבות גדול שאין יודע לשם מי נדר. [ועיין שם במה שביאר]. והתוס' הרא"ש כתב, דבאמת הילפותא ללמד דאף באופן שיודע להפלות בעינן דוקא סמוך לאיש, ואיתרבי מ"כי יפליא". ומינה דייקנן, דכשהוא איש גמור, דסגי בהא ולא בעינן ידע להפלות. והא דלא מפרשינן כפשטיה דבעינן לתרוייהו, שיהיה גדול ממש, וגם יודע להפלות, דלא מסתבר, דכיון שהוא גדול ממש ואינו מוחזק כשוטה, פשיטא שיהיה נדרו נדר. ונלכאורה צריך ביאור, איך עבדינן דיוקא מכח מה שאנו מפרשים מכח הסברא, דאם סומכים על סברא זו אין צריך לדיוקא מקרא, ואם אין הסברא מוכחת, גם הדיוק אינו. (א.ג.) [ובספרי (פרשת נשא, פיסקא כב) איתא, ד"איש" אתי למעוטי קטן, דהוה מרבינן לקטן מקל וחומר מאשה שאינה במילה, וקטן ישנו במילה.

(ב) גמ', הא תוך זמן כלפני הזמן, תיובתא. הקשה בחידושי הרמב"ן, דהכא דחינן למאן דאמר כלאחר הזמן, והא דבעי רב נחמן לאוקמה כתנאי לא קיימא, ואילו לקמן (מח): פליגי בה תנאי, ואם כן היכי אסקינן לה בתיובתא. ותירץ, דמצינו כיוצא בה בתלמוד, דאסקו בתיובתא, ובתר הכי מוקמינן לה כתנאי, כדמצינו לעיל (כה). וביצה (כה). וכן כתב בחידושי הרשב"א, דמאן דאסיק לה בתיובתא, לא שמיע ליה האי פלוגתא דלקמן. והתוס' לקמן (מט). ד"ה ואיבעית אימא פירשו פלוגתא דהתם באופן אחר, מכח קושיא זו.

(ג) גמ', ועד י"ב שנה ויום אחד שומא. לכאורה עולה מדברי הגמ' דהגדלות תלויה אך ורק בסימנים, אלא דקודם הזמן אינם סימנים כלל, דהוה שומא. ובשו"ת הרא"ש (כלל טז, סימן א) כתב, דהא דבן י"ג שנה ויום אחד הוא בר עונשין, הוא בכלל שיעורין שהן הלכה למשה מסיני, דשיעור וקצבה בכל דבר ניתן למשה בעל פה. ונלכאורה צריך ביאור

אמאי כתב שההלכה ב"ג שנה, דלכאורה חוינן שהכל תלוי בסימנים]. ובחידושי רבינו חיים הלוי (פרק ב' מאישות ה"ט) כתב בדעת הרמב"ם, דלדין גדלות בעינן נמי שנים בדוקא, אף באופן שיהיו סימנים גמורים קודם לכן. (ועיין שם).

(ד) גמ', הא גופא קשיא אמרת מן ט' ועד י"ב שנה שומא וכו' והדר תני בן י"ג שנה ויום אחד וכו'. כתב המהרש"א, דלא מצי לתרוצי, דהא דדייקינן מרישא דהוי סימן, מיירי בעודן בו לאחר י"ג, והא דדייקינן מסיפא דאינו סימן, מיירי באין עודן בו לאחר י"ג. דכיון דהא דקתני בסיפא בן י"ג ויום אחד, מיירי על כרחך שהן בו השתא לאחר י"ג, אם כן הוה ליה למימר רבותא, דבכהאי גונא מהני אפילו הביאן בשנת י"ג גופא. אלא על כרחך משמע מסיפא, דאף בעודן בו לא מהני אמנם הרש"ש הקשה, דאיכא לפרושי סיפא דנקט בן י"ג ויום אחד, דהיינו אפילו בנשרו מיד מהני, דדומיא דהכי אם יהיה בשנת י"ג גופא, לא הוי סימן. אבל בעודן בו לאחר י"ג נימא דמהני, ובהא מיירי ברישא.

(ה) תוס' ד"ה בן ט', בתוה"ד, ואי גרסינן ויום אחד מיירי באין עודן בו בשנת י"ג. ובחידושי הרשב"א הקשה אהאי תירוצא, דכולה ברייתא איירא בחדא גונא. ועוד, דאי מיירי באין עודן בו, מאי איירא בן ט' שנים, דאפילו בן י"ב שנה ואין עודן בו, שומא הוי לדברי הכל. ונלכאורה יש להוסיף ולהקשות, אמאי לא הוכיחו בגמ' דמודה רבי יוסי ברבי יהודה באין עודן בו, מגופה דהאי ברייתא. ואין לומר דתוס' קיימי אברייתא בתרייתא, אבל בברייתא קמייתא ודאי לא גרסינן "ויום אחד", דהתוס' הרא"ש כתב לשני תירוצי התוס', ומוכח בתוך דבריו דקאי אברייתא קמייתא].

(ו) גמ', והוא שעודן בו. כתב בחידושי הרשב"א, דמודה רבי יוסי ברבי יהודה שאינו גדול אלא לכשיהיה בן י"ג ויום אחד, אלא דסבר דעשוין הסימנין לבא קודם גדלות ואינן שומא.

(ז) גמ', וכי קאמר רבא חזקה למיאון. הקשה בחידושי הרמב"ן, אמאי הוצרך רבא לחזקה, הא אפילו בחששא סגי כדי שלא תוכל למאן. ותירץ, דנפקא שאלין בית דין מטריחין לבדוק שמא לא הביאה

הדרק היוזמי

מסכת נדה דף מז - דף מז

טז בתמוז - יז בתמוז התשע"ב

אם עבר המודר ונהנה, לוקה המודר. ואף דכתיב לא יחל דבר, לא יוחל הדבר קאמר (כן העתיק דבריו הבית יוסף ביורה דעה סימן קכ). אמנם דעת הרמב"ם (פ"ה מנדרים ה"א) דבכהאי גונא לוקה המדיר, ולא המודר. וכתב הרש"ש בנדרים (שם) לתרץ לשיטת הרמב"ם, דדוקא בהקדש גמור לוקין אחרים, ולא בסתם נדר.

יג גמ', מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. כתב בחדושי הרשב"א, דהא דאמרינן יכול יהא חייב קרבן, לפי האסמכתא הולך ודורש, כאילו היא דרשה גמורה. וכן כתב המהרש"א.

יד גמ', קטן וכו' רבי יהודה אומר אין תרומתו תרומה. והתוס' בד"ה אי, הקשו, דלייתי מינה ראייה דמופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא. והר"ש בתרומות (פרק א משנה ג) כתב מכח קושיא זו, דגרסינן בדברי רבי יהודה "תרומתו תרומה", ומהני אפילו בלא הגיע לעונת נדרים, דלא דריש מקרא למעוטי קטן כדרשני רבנן. ומכל מקום לכתחילה לא יתרום אף לרבי יהודה (ולא הכי נקט לישנא ד"תרומתו תרומה", דמשמע דיעבד). עוד תירץ, אף לפי הגירסא ד"אין תרומתו תרומה", דאיכא מיעוטא דוקא לענין תרומה מדכתיב "מאת כל איש" פרט לקטן, ומינה ממעטינן הקדש ותרומה, אבל נדרים בהפלאה תלה רחמנא. והתוס' רי"ד תירץ קושיית התוס', דאין הכי נמי דפליגי בה, אלא דפריך הגמ' דתנאי היא. אי נמי, דרבי יוסי נימוקו עמו, וכוותיה נקטינן.

טו [תוס' ד"ה אי אמרת, בתוה"ד, ולהקל לתקן טבל לא איתרבי להיות כגדול. וצריך לומר, דכיון דלא מהני לתקן, לא חיילא התרומה אף לאסור עצמה לזר כדמוכח הלשון "אין תרומתו תרומה", דהא בהא תליא. ונראה דלפי תירוצם, לא יהני אף בטבל דרבנן, ולא כמו שכתבו בקושייתם דמיירי לגבי טבל דאורייתא. שבוא דוחק, דבסתמא קתני, ומיירי אף בתרומת ירק דרבנן. אמנם עתה לפי תירוצם ניחא שפיר].

דף מז ע"א

א גמ', רבי יוסי ורבי שמעון פוטרין מן החלה. וכתבו התוס' בד"ה אתי, בתוה"ד, דאף החולין נחשבים כתרומה ליפטר מן התרומה. ונלפי זה מיירי אף באיכא שיעור חלה בלא התרומה שנפלה. אבל הר"ש בחלה (פרק א משנה ד) כתב, דביירושלמי (שם הלכה ג) משמע, דלא מיפטר המדומע מחלה, אלא בדליכא כדי שיעור חלה בחולין לחודיהו, אלא בצירוף התרומה. אבל באית בחולין כדי שיעור חלה, לא מיפטר מחמת מה שנפלה התרומה לתוכו.

ב [רש"י ד"ה חייבת בחלה, בסוה"ד, דקסברי רבי מאיר ורבי יהודה חלה בזמן הזה דאורייתא. ולכאורה קשה, דהא מסקינן לדעת רב הונא בריה דרב יהושע, דלכולי עלמא חלה בזמן הזה מדרבנן. ואפשר דרש"י נקט כן רק לפי הסלקא דעתין שהשוו חלה לתרומה, אבל לפי המסקנא צריך לומר דאף אי חלה דרבנן לא הקילו בדימוע. (ש.א.)]

ג גמ', אלא אי אמרת חלה דאורייתא אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא. הקשה התפארת ישראל בחלה (פרק א משנה ד, אות ל), דאף אי חלה דרבנן, הא הדימוע הוי תרי דרבנן, דתרומה בזמן הזה

סימנין. ועוד תירץ, דאין כונת הגמ' דאיצטריך האי חזקה לגבי מיאון, אלא דהדין הוא כן לגבי מיאון דלא ממאנת, וחזקה נמי היא, ונפקא מינה לגבי הא דאמרינן לקמן (מח:): שנשים נאמנות על בדיקתה. (ואפילו לגבי חליצה).

ח גמ', וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה. הקשה השב שמעתתא (שמעתתא ה, פרק יא), הא בתוס' לעיל (מה:): ד"ה אילימא ולקמן (עמוד ב) ד"ה ורבי יוחנן מבואר, דבמופלא סמוך לאיש סמכינן על חזקה דרבא לומר שמסתמא יביא סימנין כשיהיה בן י"ג, ומהני אף לענין מלקות, ואם כן חזינן דחזקה דרבא כודאי היא. ותירץ, דמדאורייתא הוה ליה כודאי, ומה שאמרנו לחליצה צריכה בדיקה, אינו אלא מדרבנן. אבל הוכיח מדברי הטור ושלחן ערוך (חשן משפט סימן לה, א) דאף מדאורייתא לא סמכינן אחזקה דרבא. וכתב, דלשיטה זו צריך לומר, דהא דסמכינן במופלא סמוך לאיש לומר שהוא סמוך לגדלות, אתי שפיר לפי דעת הרמב"ם (פ"א מנדרים ה"א), דסבירא ליה דדין "סמוך לאיש" לא תליא בזמן הבאת שערות כלל, אלא סמוך לשנת י"ג. עוד תירץ, דדוקא קודם גדלותו איכא למסמך אחזקה דרבא, כיון שאינו סותר לחזקת קטנות, שאין אנו באים לומר שכבר הגדיל, אלא שעתידי להגדיל, אבל כשהגיע לשנת י"ג איכא חזקת קטנות המתנגדת לחזקה דרבא, ולכך ליכא למסמך עלה בודאי. וכמו שלחילקה הגמ' בגיטין (כח). שמא ימות חיישינן, שמא מת לא חיישינן.

ט גמ', הלכתא חוששין שמא נשרו וכו' ובעל לאחר זמן דאיכא ספיקא דאורייתא. בשב שמעתתא (שמעתתא ה, פרק יד, טו) הביא ג' דעות בביאור האי חששא, דיש אומרים דמדאורייתא אמרינן דקטנה היא, ורק מדרבנן חיישינן שמא נשרו, ודעת המהרי"ט, דמדאורייתא הויא גדולה, דתלינן דנשרו, ודעת המגיד משנה דהוי ספק גמור וספיקא דאורייתא.

דף מז ע"ב

י גמ', מה נפשך וכו', כתב בחדושי הרשב"א, דהוא הדין דהוה מצי למיפרך, דאי הוי רק מדרבנן, איך סלקא דעתך לחייבו בקרבן, אלא דעדיפא מינה מקשי ליה.

יא תוס' ד"ה אי, בתוה"ד, דהכי פריך אי מופלא הסמוך לאיש דאורייתא ואית ליה איסורא לקטן וכו'. ביאר המהר"ם, דקושיית הגמ' "מה נפשך" קאי נמי עלה, דאי שייך ביה איסור דאורייתא מחמת דסמוך לאיש דאורייתא, אמאי לא לקי, ואי ליכא איסורא דאורייתא [בין אי משום דמופלא סמוך לאיש מדרבנן, ובין אי משום דליכא איסורא אקטן], אם כן איסורא נמי ליכא. וכדפירש רש"י בד"ה איסורא, דרבנן לא מתקני אקטנים].

יב גמ', כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים. הגרע"א בגליון הש"ס ציין לדברי הר"ן בנדרים (טו). ד"ה הלכה, שהוכיח מהמבואר כאן דהאחרים שאכלו לוקין משום בל יחל, דכל היכא דאסר דבר אחברו,

הדרגת היוזמי

מסכת נדה דף מז

יז בתמוז התשע"ב

משתמרת.

יא) גמ', רבי יהודה אומר שתי חצרות וכו'. הרמב"ם (בפ"ד ממעשר ה"י) פסק, דשתי חצרות זו לפניו מזו, שתיהן קובעין. וביאר הכסף משנה, דכיון ששננית בלשון רבי יהודה, משמע דרבנן פליגי עליה, ובהא נמי אמרינן הלכה כדברי כולן להחמיר. [ורש"י בד"ה הלכה לא הזכיר זאת, וצריך עיון אי דסבר דלא פליגי אדרבי יהודה].

יב) גמ', שתי חצרות זו לפניו מזו וכו' והחיצונה פטורה. ביאר הר"ש במעשרות (פרק ג, משנה ה), דכיון שהפנימי עובר דרך החיצונה, אין החיצון יכול לנעול.

יג) תוס' ד"ה איזהו, דבפרק השוכר את הפועלים אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית. אמנם רבי יוחנן שם פליג, ואמר דאף חצר קובעת, מדכתיב ואכלו בשערך. ומה שתירצו התוס' דמדרבנן חצר קובעת, כן כתב בחידושי הרמב"ן בבבא מציעא (פח.), וביאר, דכיון שהחצר משתמרת בבית, אתי לאחלופי בבית, ולכך גזרו בה.

יד) רש"י ד"ה כדברי כולן, בסוה"ד, ולהפריש מהן על טבל אחר אסור וכו'. הקשה בדרך אמונה (פרק ד ממעשר הלכה ח, בביאור ההלכה), הא אף בלא נקבע למעשר המעשר חל, ואין כאן הפרשה מן הפטור על החיוב.

טו) גמ', והוא שנולדו בו סימני סריס. ביבמות (פ.) פליגי בה אמוראי, דלרב כשנולדו בו סימני סריס נעשה סריס למפרע ואמרינן דמשנת י"ג היה גדול, ולשמואל קטן היה באותה שעה, ורק מכאן ולהבא דינו כגדול. ופסק הרמ"א (באבן העזר סימן קנה סעיף יב) כרב, דנעשה גדול למפרע.

טז) גמ', עד רוב שנותיו. פירש הרשב"ם בבבא בתרא (קנה): ד"ה רוב, דהיינו שיהיה בן שלשים ושש, דימי שנותינו שבעים שנה. אבל הרמב"ם (בפ"ב מאישות ה"ד) כתב, דהיינו בן שלשים וחמש ויום אחד. יז) תוס' ד"ה זימנין, יש ספרים דגרסי זימנין דנתרין. והכי גרסינן ביבמות (צו.). וכן הרשב"ם בבבא בתרא (קנה): ד"ה אכחשוהו פירש, דדילמא מחמת בריאותא נתרו להו. אבל התוס' שם ד"ה הכי כתבו, דנראה עיקר לגרוס "זימנין דאתרו".

יח) גמ', כולן מעת לעת. פירש רש"י בד"ה מעת לעת, מיום ליום. ורש"י בערכין (יח): ד"ה מעת לעת פירש בהאי מימרא, אותו יום ואותה שעה. [ולכאורה משמע דקאי אכולהו]. וכן כתבו התוס' בערכין (לא.). ד"ה מיום בשם התוס', דבכולהו בעינן מעת לעת דשעות, דילפינן מבתי ערי חומה. וכתב המשנה למלך (פ"ה מאישות הכ"א) דעל כרחך לשיטתם, בהני דפרקין נמי בעינן מעת לעת דשעות, אף דלא כתיבי בקרא, דאי לאו הכי מאי מקשינן בערכין (יח): ולקמן (מח.) "מאן דאמר לערכין אמאי לא אמר להא דפרק יוצא דופן", דאם לא דמו להדדי ניחא שלא הזכירם יחד. ועל כרחך דכולהו דמיינן אהדדי וצריכי מעת לעת דשעות לשיטה זו. והגרע"א (בשו"ת חלק א, סימן קיב) כתב, דאפשר לומר דזה גופא תירוצן הגמרא "מה הנך דכתיבין", דהיינו

מדרבנן, ודין דימוע נמי הוי מדרבנן, ואיך מהני להפקיע החלה שאינו אלא חדר דרבנן. ותירץ, דכיון דהווי רק מדרבנן, לא דייקנן בה. אמנם המשנה למלך (פרק ו מביכורים ה"ד) כתב, דמדברי הרמב"ם נראה שפוסק דאף היכא דחלה דאורייתא, מהני דימוע להפקיע. עוד כתב, דהכי משמע בירושלמי חלה (פרק א הלכה א). ועיין שם.

ד) תוס' ד"ה אתי, בתוה"ד, ומיהו יש להביא ראיה וכו'. כתב המהרש"א, דשתי ראיות אלו אינן ראיות גמורות, דהתם מיירי בתרומה בזמן הזה דהוי מדרבנן. אלא כוונת התוס' להוכיח, דאי לא הוה מהני רוב בתרומה דאורייתא אפילו מדאורייתא, לא מסתבר דהוה מהני בתרומה דרבנן.

ה) תוס' ד"ה לא גרסינן, בתוה"ד, אלמא משמע דכי תבואו משמע ביאה חשובה דהיינו לאחר כיבוש וחילוק. הרש"ש הקשה, איך משמע כן מלשון "כי תבואו". וביאר באופן אחר, דבספרי מיייתי לה משמיה דרבי ישמעאל, ואיהו דריש בקידושין (לז): הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם, ופרט לך הכתוב באחד מהם לאחר ירושה וישיבה, אף כל לאחר ירושה וישיבה.

ו) גמ', שמואל לטעמיה דאמר שמואל לעולם בהם תעבודו לעבודה נתתים ולא לבושה. ובתורת כהנים (פרשת בהר, פרשתא ו, ו) איתא, לעולם בהם תעבודו, אין לך בהם אלא עבודה בלבד. ופירש הראב"ד, שאינו רשאי להכותו ולצערו ולביישו כדאיתא בסוגיין. והמגיה על הריטב"א (הערה 521) הקשה, אם כן אמאי אמרינן שמואל לטעמיה, ולא מיייתנן ברייתא מפורשת דתורת כהנים. ותירץ, דבדברי התורת כהנים מצינן לפרושי כמו שפירש בפירוש רבינו הלל שם, דהיינו שחייב לעבוד בו עולמית, ואסור לשחררו. ורק משמואל חזינן דפירש הדרשה כן.

ז) תוס' ד"ה מסר להו לערבי, בתוה"ד, והוא הדין דעבד כנעני מותר בעובדת כוכבים. כתב הריטב"א, דזה דוקא בצינעא. [וכדאיתא בעבודה זרה (לה): דבפרהסיא קנאין פוגעין בו מן התורה, ואם כן לעבד כנעני נמי אסור].

ח) בא"ד, ולא גזרו עליו משום נשג"ז. המהרש"א גרס נשג"א. [דהא' היינו אשת איש, שהזכירו זאת התוס' בהמשך דבריהם. ו' היינו זונה דלא שייך אלא בכהן].

דף מז ע"ב

ט) גמ', איזוהי חצר שחייבת במעשר. כתב בדרך אמונה (פ"ד ממעשר, ס"ק נג) דנראה דבעינן שיהיו בחצר ארבע אמות על ארבע אמות. וכמו שכתב הרמב"ם (שם ה"ג) לגבי בית, דהא בבבא בתרא (יא.) איתא, דחצר לא חזי בפחות מארבע אמות.

י) גמ', שאחד פותח ואחד נועל. הר"ש במעשרות (פרק ג משנה ה) הביא דהירושלמי (שם) מפרש, דהיינו דוקא כשיש בחצר שני שותפין או שני שוכרין, שכל אחד מוחה בחברו שלא ינעול. אבל כשדר שם בעל הבית ושכירו, כיון שאין השוכר מוחה על בעל הבית, חשיב

הדרגת היוזמי

מסכת נדה דף מז - דף מו

טו' בתמוז - יז בתמוז התשע"ב

אפשר. ובחידושי הר"ן הקשה, דבסמוך ביארו בגמ' דהאי "אי אפשר" נקט לה משום רבנן, ואם כן אמאי נקיט לה בדרכי מאיר. ותירץ, דסלקא דעתך, דכיון דלרבנן אי אפשר כלל, אף לרבי מאיר הוי מיעוטא דמיעוטא דלא חייש לה רבי מאיר, קמשמע לן דהוי מיעוטא.

ו) גמ', ואנא ידענא משום דאי אפשר הוא. הקשה הריטב"א, דילמא סלקא דעתין דטעמא דידהו משום דמהני סימן עליון לחודיה. ותירץ, דשפיר הוה ידענא לטעמא דלקמן (בעמוד ב) דילפינן אשה מאיש דבתחתון תליא. והמהרש"א תירץ, דאף אי סלקא דעתין הכי, מכל מקום מאי נפקא מינה בכך, דסוף סוף לעולם מהני הסימן עליון.

ז) גמ', ורבי מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא. הקשה בחידושי הריטב"א, הא בקטנה ממש נמי, הטעם שאינה חולצת משום חשש איילונית שאינו אלא מיעוטא. ואם כן הכא הוי מיעוטא דמיעוטא, ולא חייש לה רבי מאיר, ואמאי אינה חולצת. ותירץ, דכל חד וחד מהני מיעוטי קאי באפי נפשיה ואין זה נתלה בזה כלל.

ח) גמ', אבל היכא דברקו ולא אשכחן וכו' קמשמע לן. כתב החידוד הלכות, דנראה דהיכא דלא בדיקנא אי איכא סימן תחתון, מודה רבי מאיר דסמכינן ארובא דמייתן סימן תחתון קודם, דלפי האמת הא דמביאות עליון לפני תחתון לא הוי אלא מיעוטא דמיעוטא, ולא חייש לה רבי מאיר, ודוקא היכא דחזינן דלית לה סימן תחתון סבר רבי מאיר דכיון דאיכא ריעותא קמן חיישינן להאי מיעוטא. וציין לדברי הר"ן (שהובא באות ה) שכתב שלא כדבריו, דהוי מיעוטא, ולא מיעוטא דמיעוטא. וכתב דלפי דבריו, מה שהוצרכו התוס' בד"ה בא סימן לפרש דהנפקא מינה מסימן עליון היינו לגבי עונשין וקידושין, היינו לפי הסלקא דעתין בגמ' דרבי מאיר ורבנן פליגי היכא דלא בדיקנא.

ט) גמ', ואיבעית אימא מאי שדי וכו'. הקשה הערוך לנר, הא בתירוצך קמא לא פירשו כלל מאי שדי. וכתב, דמדברי רש"י בד"ה ומאי, נראה דלא גרסינן "ואיבעית אימא", אלא "ומאי שדי" והכל תירוץ אחד. והביא שכן איתא בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שנה).

דף מח ע"ב

י) גמ', השהו הכתוב אשה לאיש וכו' מה איש בסימן אחד וכו'. כתב בחידושי הריטב"א, דאף דילפינן מהאי הקישא לחייב עונשין באשה כבאיש, מכל מקום ילפינן נמי להא מילתא, דאין היקש למחצה.

יא) גמ', בנות עשירים צד ימין ממחר וכו'. ביאר בחידושי הרשב"א דנפקא מינה, דאי חזינן דאתי צד שמאל קודם, אינו סימן, אלא מקרה הוא, ועתיד לחזור לאיתנו. ואתא חנניה למימר דאף בעניות הוא כן, דלעולם לא מהני אלא צד ימין. והערוך לנר כתב, דיש לפרש, דהיינו דממחר לבא קודם סימן התחתון, וכן בעניות צד שמאל, ולכן בהן אין לדון מסימן עליון, לומר שכבר בא התחתון. או יש לפרש דהכי קאמר, דכל כהאי גונא שבא האי גיסא שממחר לבא, אינו סימן בגרות כלל, כיון שמגיע על ידי סיבה, ולא הוי סימן עד שיבא בטבע מעצמו.

יב) גמ', כל הנברקות נברקות על פי נשים. כתב בחידושי הריטב"א,

דדוקא הנהו דכתיבי בקרא, ילפינן בהו מבתי ערי חומה דבעי מעת לעת דשעות.

פרק בא סימן

דף מח ע"א

א) תוס' ד"ה בא סימן, ואם תאמר לרבי מאיר למה הוזכר סימן העליון. ביאר הערוך לנר, דקושייתם מכח לישנא דרבי מאיר "בא סימן התחתון עד שלא בא העליון", דחזינן דרבי מאיר עצמו קראו "סימן".

ב) בא"ד, ויש לומר דאיצטריך לענין עונשים. ביאר הערוך לנר, דאף דרבי מאיר חייש למיעוטא, מכל מקום סמכינן ארובא לענין עונשין, כדחזינן במכה אביו ואמו ורוצח ועדים וזממים, וכדאיתא בחולין (יא:).

והרש"ש הביא דהתם מבואר דהחילוק הוא, דהיכא דאי אפשר מודה רבי מאיר. אמנם בתוס' שם ד"ה ליחוש מבואר, דכל היכא שיכול להתקיים דין התורה באופן אחר חשיב "אפשר" וחיישינן למיעוטא (אף לעונשין), ואף דהנידון שלפנינו ליכא לברורי. וכן הוכיח בחידושי הגרע"א (שם יב.). מדחזינן בכמה מקומות דחייש רבי מאיר למיעוטא אף היכא דליכא לברורי. ולפי זה קשה אמאי סמכינן אהאי רובא לענין עונשין.

ג) בא"ד, ואי נמי אי חזינן עליון מסתמא כבר בא התחתון. כתב המהר"ם, דנראה דאין זה עוד תירוץ, אלא הכל תירוץ אחד, ומה שכתבו "אי נמי" היינו דאפילו אי חזינן לעליון לחד ולא בדקנו התחתון, אמרינן דמסתמא כבר בא התחתון. והערוך לנר כתב, דנראה יותר לפי זה להגיה במקום "ואי נמי" - "ואם כן", ובוה אתי שפיר הלשון. ומשמע מדברי המהר"ם, דדוקא בלא בדקנו התחתון צריכה גט לקידושין, אבל אם בדקנו וראינו שאין סימן תחתון, אמרינן דודאי קטנה היא. נולכאורה צריך ביאור מה ההכרח לומר כן, דדילמא אף רבי מאיר מודה דחיישינן שמא נשרו, ורק לחומרא אמר דאינה חולצת ולא מתיבמת. (א.ג.). אבל הרש"ש (שהובא באות הבאה) נקט, דתוס' מיירי אף בחזינן דאין סימן תחתון. ועיין בדברי החידוד הלכות (אות ח).

ד) בא"ד, אי חזינן עליון וכו' וצריכה גט לקידושין וגם אסור באחותה. הקשה הרש"ש, דאף בלא סימן העליון חיישינן לספק קידושין, וכדאמרינן לעיל (מו). דאפילו היכא דחזינן דלית לה שערות, חיישינן שמא נשרו. והיינו מכח חזקה דרבא דמסתמא הביאה סימנין. ותירץ, דנפקא מינה היכא דלא יודעים שנותיה, דהאי גוונא ליכא חזקה דרבא, ואין לחוש שנשרו. עוד תירץ, דאיכא גונא דלא חיישינן שמא נשרו וכמבואר בבית שמואל (סימן קנה, ס"ק נט), ובהאי גונא איכא נפקא מינה בסימן העליון.

ה) גמ', בא לרבי מאיר אף על פי שאי אפשר לרבנן. ביאר בחידושי הריטב"א, דהא דנקט לה רבי מאיר בתוך דבריו דלרבנן "אי אפשר", היינו לומר שאינו חושש לדברי חכמים החולקים עליו דסברי דאי

הדרגת הירומי

מסכת נדה דף מח – דף מט

יח' בתמוז – יט בתמוז התשע"ב

גרסי לה. והר"ף (ביבמות מ: מדפי הר"ף) הביא דאיכא חד מרבוותא דדחי מילתא דרבא מכח מילתיה דרב נחמן דקיימא לן כוותיה. וביאר החכמת בצלאל, דכוונתו משום דאמרינן בגמ' דהלכתא כרב נחמן. והר"ף עצמו תירץ, דרב נחמן מיירי בלא בעל, וכתירוץ התוס'.

(ב) תוס' ד"ה כשר למי חטאת, והא דאמרינן שכל מעשיה בכלי גללים בכלי אבנים וכו'. והתוס' ביומא (ב.) ד"ה שכל, הוכיחו דכלים המקבלים טומאה כשרים בשעת קידוש, מדתנן בפרה (פרק ה, משנה ה) בכל הכלים מקדשים ואפילו בכלי גללים, ומשמע, דאדרבא בכלים המקבלים טומאה פשיטא טפי דכשרים כיון דחשיבי כלים אף לענין טומאה. אמנם רש"י בסוכה (לו.) ד"ה נפל, כתב דאף הקידוש היה נעשה בכלי אבנים. ובחידושי הרמב"ן תירץ על קושיית התוס', דההיא מעלה מדרבנן היא, והכא אדאורייתא קאי, דניקב בכונס משקה, מדין תורה פסול. ובשם יש מפרשים כתב, שעד שלא נתנו האפר למים היו מעשיה בכלי אבנים, אבל משנתנו האפר למים שוב אינה מקבלת טומאה, כדאמרינן דמי חטאת שנגע בהם שרץ טהורים, וכיון שכן היו נותנים בכל הכלים. [ומכל מקום בעינן כלי אף בשעת הזיה, כדתנן בפרה (פרק ה, משנה ז)]. ובהגהות הגרא"ז מלצר תמה, דלא מצינו שמי חטאת לאחר קידוש אינם מקבלין טומאה, ועוד, דבפרה (פרק ט משנה ח) תנן להדיא, "מי חטאת שנטמא", ועיין שם.

(ג) גמ', כלי חרס שיעורו בכונס משקה. הבית יוסף (באורח חיים סימן קנט, ב) הביא דעת הסמ"ג, שכלי שניקב בכונס משקה, אף אם מחזיק רביעית מהנקב ולמטה, פסול לנטילת ידיים, שאין שם כלי עליו, ואפילו למטה מן הנקב, ולכך לא יהני ליטול אף דרך הנקב. והרא"ש בחולין (פרק ח סימן טו) והטור (שם) כתבו, דאף בניקב בכונס משקה חשיב כלי למטה מן הנקב, ואם מחזיק רביעית למטה מן הנקב יכול ליטול דרך הנקב. והדרישה שם (ס"ק ב) כתב, דאף הרא"ש מודה דכלי המיוחד למשקין, כל שניקב בכונס משקה בטל לגמרי מתורת כלי, אף כשמחזיק רביעית למטה מן הנקב, ואיהו מיירי בכלי העשוי לאוכלין. והט"ז (שם ס"ק א) הוכיח ממשנה שלמה בפרה (פרק ה, משנה ז) דנקב מן הצד לא מבטל שם כלי אפילו לענין מי חטאת, ורק נקב מלמטה מבטל שם כלי. והביא שכן הוכיח האגודה מהאי מתניתין אף לענין נטילת ידיים. [וכן כתב האליהו רבה בפרה שם]. ותמה על דברי הסמ"ג דלעיל.

(ד) רש"י ד"ה שיעורו בכונס משקה, בתוה"ד, מבטלו מהיות כלי למי חטאת כדאמר במסכת שבת (צה:). וכו'. והתוס' (שם) ד"ה טהור כתבו, דכל שכן דבשיעור זה טהור מלקבל טומאה אם היה מיוחד למשקין. ועיין באות י דהכי מוכח ברש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה רבי יהודה.

(ה) תוס' ד"ה אלא, ונראה דאין שבר כלי חרס טמא אלא אם כן יחדו. וכן כתבו התוס' בחולין (נה.). ד"ה שיעורן, ושם הוכיחו מהא דאיתא בשבת (צה:). ורש"י (שם) ד"ה ועדיין כלי הוא, דכלי חרס שניקב כמוציא זית טהור עד שיחדנו לרימונים, אלמא דבעינן יחוד. אבל ברש"י חולין (קכג.) ד"ה טלית משמע דטומאת גיטרא היינו אף בלא

דאף דתלוי בו דבר שבערה, ואין דבר שבערה פחות משנים, כיון דמילתא דעבידיא לאגלויי הוא, ואינן מעידות על גוף דבר שבערה, אלא על הסימנין עצמן, עשאוהו כשאר איסורים שאשה נאמנת בהן. מיהא כל כהאי גונא צריך לחזור אחר נשים הנאמנות ביותר, וכדרכי אלעזר שהיה מוסר לאמו ורבי יהושע לאשתו. ועיין באות הבאה.

(יג) גמ', רבי יהודה אומר וכו' תוך הפרק אין נשים בודקות אותן וכו' ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל. כתב בחידושי הרמב"ן, דנראה דתנא קמא פליג, דהא נקט, כל הנבדקות נבדקות על פי נשים, דהיינו בין להקל ובין להחמיר, בין לפני הפרק, או תוכו, או אחר הפרק. וטעמא דמילתא, משום דעבידיא לאגלויי, וגם אינה בגוף דבר שבערה. אבל הביא דהר"ף (ביבמות מ: מדפי הר"ף) מפרש, דאף לתנא קמא אין נאמנות להקל אלא היכא דמסייעא לה חזקה דרבא. ולפני י"ב ויום אחד נאמנות לענין דאי משתכחן הני שערות לאחר הפרק, שומא הוו. וכדאמרינן אליבא דרבי יהודה. [אמנם בר"ף שלפנינו לא מפורש כן בטעמא דתנא קמא].

(יד) גמ', דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו. כתב בחידושי הרמב"ן, דהיינו דוקא היכא דלא בעל משגדלה דלא הוי אלא ספיקא דרבנן, ולכך מהימני הנשים לומר דשומא נינהו אף להקל. אבל אי בעל לאחר הזמן, אפילו אי ידעינן בודאי דשומא נינהו לא תוכל למאן, דחיישינן שמא הביאה שערות אחרות ונשרו.

(טו) תוס' ד"ה איבעית אימא, בתוה"ד, אהני חזקה דרבא לבדוק ולא מצאו שערות דמשום חזקה אמרינן דנשרו. ביאר המהר"ם, דכוונתם לבאר לפי מה שנקטו דבלא בדיקה אף בתוך הזמן אינה ממאנת, אם כן מאי איצטריך חזקה דרבא למיאון. וכתב המחנה אפרים (בהלכות אישות, סימן א), דמבואר מדבריהם, דללא החזקה לא הוה חיישינן דילמא נשרו אף לאחר שהגיעה לכלל שנים, והטעם, משום דמוקמינן לה בחזקת קטנות, וכמו שכתב בשו"ת הריב"ש (בסימן קפב). ודלא כמהרי"ט (בחלק א סימן מא) דסובר דאין זו חזקה, כיון דעשויה להשתנות.

(טז) גמ', ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל וכו' איבעית אימא רבי יהודה ואתוך אפרק. הקשה המחנה אפרים (בהלכות אישות, סימן ב), דכמו דנאמנות להקל לאחר הפרק לומר דגדולה היא, משום דמסייע לה חזקה דרבא, הכי נמי נאמין אותן בתוך הפרק לומר דקטנה היא, דמסייע לה חזקת קטנות דמעיקרא. וכתב, דלכאורה נראה להוכיח מכאן כדעת המהרי"ט (הובא באות הקודמת), דחזקת קטנות לאו חזקה היא. ודחה, משום דמעיקר הדין יש להאמינן, אלא דגזרו שמא יבואו להאמינן גם כשיאמרו גדולה היא, ולהקל כדי שתחלוץ.

דף מט ע"א

(א) תוס' ד"ה ואיבעית אימא, בתוה"ד, ודרב נחמן נמי ליתא מקמי דרבא דהוי בתראה. הקשה החכמת בצלאל, הא בבבא בתרא (שם) מסקינן דהלכתא בכל הני שמעתתא כרב נחמן. וכתב, דשמא תוס' לא

חדרף היוזמי

מסכת נדה דף מט - דף נ

י"ט בתמוז - כ בתמוז התשע"ב

לא מהני להוכיח שאינו כונס, אלא להוכיח שהוא כונס. (א.ג.ג.).
יב) תוס' ד"ה יש בו, בתוה"ד, משום עצם כשעורה נגעו בה. כתב **בחידושי הריטב"א**, דהיינו דמיירי הכא כשיש בו כשעורה. וכן משמע **ברש"י ד"ה מטמא**.

יג) גמ', לאתווי סאה ותרקב. כתב **בחידושי הריטב"א**, דהוא הדין כלי חרס, מטמאין במת ולא במדרס, וכדאיתא **בשבת (פד.)**, ונקט הגמ' האי דינא דעשוין למשכב, דרויחא טפי, ונפקא מקרא דמשכבות להדיא.

יד) תוס' ד"ה כל המטמא מדרס, היינו מקל וחומר דפכים קטנים. אבל **הרמב"ם (בפ"א מכלים ה"י, ופכ"ג ה"א)** כתב דטומאה זו מדבריהם. וכתב **הפרי מגדים (אורח חיים סימן תרכט, במשב"ז ס"ק א)**, דסובר דלא קימא לן כהאי קל וחומר כדאיתא **בבבא קמא (כה:)**.

טו) תוס' ד"ה תנינא, בתוה"ד, ויש לומר דלא פריך אלא אדרב יהודה וכו'. וכתב **התוס' הרא"ש**, דהא דמשני חדא לאתווי גר חדא לאתווי ממזר, היינו דבמילתיה דרב יהודה צריך לשנות בחד מינייהו גר. **ובחידושי הרמב"ן** הקשה על פירוש התוס', שאם אין המשניות מיותרות, מינה ליה לרב יהודה לפרושי חדא לגר וחדא לממזר. ותיריך, דרב יהודה סברא דנפשיה קאמר, דכולהו פסולין שהן מישראל לא מיפסלי לדיני ממונות, ולא מיפסלי יוחסין אלא לדיני נפשות.

טז) בא"ד, כמו שהיה בספרים אי אשמעינן גר משום דבא מטיפה פסולה ולכך פסול לדיני נפשות. כתב **בחידושי הרמב"ן**, דלגירסא זו משמע, דחלל כשר לדון דיני נפשות, מדהוצרך לאשמעינן גר וממזר לפסולא, ולא אשמעינן אלא גר וממזר שמע מינה חלל כשר, ולא מיפסל אלא להיות ממונה בסנהדרין הקבועין. אבל הרמב"ן פליג, ונקט דחלל פסול לדיני נפשות, וכמו שכתבו התוס' בתוה"ד, וגריס בגמ' כגירסת התוס' וכגירסא דילן.

יז) תוס' ד"ה חדא, בתוה"ד, ואם תאמר בפרק מצות חליצה וכו' וכיון שלא היתה אמו מישראל לשאר דינים נמי מיפסיל ואמאי הוצרך להביא קרא דחליצה וגם רב יהודה היאך בררו לדיין. **והתוס' ישנים ביבמות (מה:)** תירצו, דגר פסול לדון ישראל דוקא במילי דצריך כפיה, אבל בלא כפיה מצי למידן לישראל. ומשום הכי סלקא דעתן דכשר לחליצה דהוי כמו מילתא דלית ביה כפיה.

דף נ ע"א

א) תוס' ד"ה ורבי מאיר, ואם תאמר וכו' לימא לאתווי אודה ושונא. וכן הקשה **הרמב"ם בפירוש המשניות**, ותיריך, דאין פסולין קבוע אלא עכשיו הוא אודה או שונא, ולא לתר יכול להשתנות. **ובחידושי הר"ן (בסנהדרין כט.)** תירץ, דשונא שרין בדיעבד דינו דין. **והתומים (בסימן ז, ס"ק ט)** כתב, דמהראשונים שלא תירצו כן, מוכח דסברי דפסול אף בדיעבד.

ב) בא"ד, ואם תאמר בפרק חוקת הבתים וכו' והתנן כל הכשר לדון כשר להעיד. הקשה **המהר"ם**, הא כתבו התוס' בריש הדיבור, דעל כרחך רבנן לית להו האי כללא, דהא מכשרי סומא בשתי עיניו לדון

יחוד. וכן כתבו **הר"ש והרא"ש בכלים (פרק ב משנה ב)**, דמתניתין דהן וקרקרותיהן וכו' מיירי אף בלא יחוד, והוכיחו כן מהתוספתא שהביאו התוס' בסמוך.

ו) בא"ד, דהא אפילו שלם כשניקב הכונס משקה טהור עד שייחדנו לאוכלין כל שכן אם נשבר לגמרי דבעו השברים יחוד. **הערוך לנר תמה** מה ההוכחה, דודאי כשניקב אינו ראוי למשקין כלל, ולהכי בעינן יחוד לאוכלין, אבל שבר עדיין ראוי למשקין שהיה מיוחד להם מתחילה, ואם כן יטמא אף בלא יחוד. [אמנם לדברי **הסמ"ג** שהובא באות ג אף בניקב בכונס משקה עדיין ראוי הוא לתשמישו, ואפשר שכן דעת התוס'].

ז) תוס' ד"ה אם כנסה, והא דאמר וכו' אי בזיע דוולא בכונס משקה מילף לייפי ומטבילין בו הידים. אמנם **הרי"ף (בברכות מב.)** מדפי **הרי"ף** גריס, ואי בזע כלי בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידיים. וכתב **הרא"ש (בחולין פרק ח, סימן יד)**, דלגירסתו גם אין מטבילין בו, דלא חשיב חיבור על ידי כונס משקה.

ח) בא"ד, וגם רש"י לא הזכיר שם ניצוק. ולשון **רש"י שם בד"ה ואי בזיע**, דכשהנקב בכונס משקה גדול הוא קצת, וקילוח היוצא ממנו נראה. ונלכאורה לשון "קילוח" משמע ניצוק ולא טיף אחר טיף, וצריך עיון].

ט) בא"ד, כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידיים יש להחמיר בכל הכלים שניקבו בכונס משקה וכו' שלא הזכיר כלי חרס. ובעין זה כתב **הטור (באורח חיים סימן קנט, ב)** דאף בכלי שייחדו לזיתים, אף דלענין טומאה לא בטל בכונס משקה, אפשר לומר דלגבי נטילת ידים מיפסיל. **והרמב"ם (בפ"ו מברכות הי"א)** לא הזכיר שיעור כונס משקה לגבי נטילת ידים, אלא כתב, כלים שנשברו שבירה המטהרת אותם מידי טומאה אין נותנים בהן לידיים. וכתב **הכסף משנה**, דנקט האי לישנא, משום דאם הוא מיוחד לאוכלין יהיה שיעורו במוציא זית, ואם הוא גיטרא שיעורו במוציא משקה. ואפשר עוד, דהרמב"ם כתב כן, משום דבכלי עץ ומתכות אולינן בהו לפי שיעור טהרתן, ולא לפי שיעור כונס משקה, ומה דנקט רבא בסתמא כונס משקה, דאורחא דמילתא הוא שנוטלין לידיים בכלי חרס.

דף מט ע"ב

י) רש"י ד"ה רבי יהודה, לא כך בודקין אותה דהא קולא היא. ביאר **המהרש"א**, דאף דלענין מי חטאת חומרא היא, הוי קולא לענין לטהר כלי העשוי למשקין, דשיעורו לטהר נמי בכונס משקה.

יא) גמ', היה טורד טיפה אחר טיפה בידוע שכונס משקה. כתב **הערוך לנר**, דמדלא קתני ואם לאו בידוע שמוציא משקה כדקתני באינך, משמע דאף כשאינו טורד יתכן שהוא כונס משקה, ואכתי צריך בדיקה. ותמה על **רש"י בד"ה היה**, שכתב דזו נמי בדיקה. ונלכאורה יש לומר דרש"י נמי מודה בכך, ומה שכתב דזו נמי בדיקה, אתי לאפוקי שאינו המשך לשופתה על גבי הרמץ, אלא היא בדיקה בפני עצמה. ולעולם

הדרף היוזמי

מסכת נדה דף נ

כ בתמוז התשע"ב

במעשר בהמה, ואף דבשר ממש אין בו מעשר, הא אמרינן לקמן (נא).
דתנא מין קטני, כל מין שחייב במעשרות, וותו מין חייב במעשר
מחיים. וכתב דנראה כגירסת רבינו חננאל, דגריס חיה, שאין נוהג בה
מעשר בהמה. ובחדושי הריטב"א כתב, דאף אי הגירסא "בשר" הכוונה
לבשר חיה.

(ח) גמ', כלל אמרו בפאה וכו'. פירש רש"י בד"ה פאה, דכתיב קציר
ובאיכא כל הני הויין דומיא דקציר. ורש"י בשבת (סח.) ד"ה כל וד"ה
ואילו, ביאר, דמאי דנקט הטעם דנוהג מעשר אף בהני דלא נוהג בהן
פאה, דבפאה ילפינן לה מקרא לחייב בכל הני דתנן, ובמעשר
מדאורייתא אינו חייב אלא דגן תירוש ויצהר, וכיון דתקון רבנן בשאר
פירי, לא חילקו ובכולהו תיקון. ודלא כתוס' ד"ה תאנה, דנקטו דאף
בפאה אין חייב מדאורייתא אלא דגן תירוש ויצהר. והתוס' בשבת
(שם) ד"ה ואילו כתבו כשיטת התוס' דידן, וביארו דקציר משמע דגן,
ובכרם ובזית כתיבי בהו דין פאה בהדיא, אבל שאר מינין הוו מדרבנן,
ואף דבתורת כהנים דריש להו מקרא, אסמכתא בעלמא הוא.

(ט) גמ', למעוטי ספוחי סטים וקוצה. פירש רש"י בשבת (סח.) ד"ה
למעוטי, דאף דאיכא טובא מילי שאינן אוכל, נקט להני, משום דלגבי
שביעית תני דנהגא בהו שביעית.

(י) גמ', וגידולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטירות. והתוס' בד"ה וגידולו
הביאו הא דאמרינן בברכות (מ:) דמירבא רבו מארעא, מינק לא ינקי
מארעא. ופירש רש"י שם ד"ה מירבא, דמלחלוחית הארץ הן גדלים על
העצים ועל הכלים. ובתלמודי רבינו יונה שם (כח: מדפי הרי"ף) כתבו,
דכמהין הם אותם הגדלים תחת הקרקע ונבראין משומן הארץ.

(יא) גמ', למעוטי תאנה. כתב בחדושי הריטב"א, דאף דאיכא אילנות
טובא שאין לקיטתן כאחת, נקט תאנה, משום דשכיחא.

(יב) גמ', אם היו בהם שומים ובצלים חייבים דתנן מלבנות בצלים שבין
הירק. כתב הר"ש בפאה (פרק ג משנה ד), דמדמייתנין מהא מתניתין
ולא ממתניתין דלעיל מינה, דנוכר דבצלים חייבים בפאה, משמע דאתי
לאשמעינן רבותא, דכשנמצא השום והבצל בין הירק, גזרו דאף הירק
יתחייב בפאה מחמתן. אי נמי, דהרבותא בהאי מתניתין, דאף שהשום
בין הירק, וסלקא דעתין שיתבטל על ידו, קמשמע לן.

(יג) תוס' ד"ה שזרען, בתוה"ד, אף על גב דאמר כל המיוחד למאכל
אדם וכו'. וכן דעת הראב"ד (פ"ה מטומאת אוכלין הי"ד), דאף קודם
שנטמא אמרינן הכי. אבל הרמב"ם (שם) ובפירוש המשניות טהרות
(פרק ח, משנה ו) נקט, להאי דינא דוקא אחר שכבר נטמא. אבל כל
שלא נטמא, אם עתה אינו ראוי לאדם, אינו מקבל טומאה.

(יד) בא"ד, עולשין שלקטן והדיחן לבהמה וכו' משום דהדיחן לבהמה
לא פקע מינייהו שם אוכל. הרש"ש תירץ, דיש לפרש דלא רק הדיחן
לבהמה, אלא אף ליקטן לבהמה. וכדפירש רש"י בחולין (קכח.) ד"ה
שליקטן. [ועיין בשיטה מקובצת שם (אות ה)]. ומה שהיו עומדים
לאדם קודם לקיטה אינו כלום, דמחשבת מחובר לא שמה מחשבה.
והחזון איש (יורה דעה רטו נ:) כתב בדעת התוס', דאם זרען סתם והיו

אף דפטול להעיד. ותירץ, דודאי לענין כל הפסולין מסתברא דלכולי
עלמא יש להחמיר בדיינין טפי מעדים, ודוקא לגבי סומא יש לחלק
ביניהם, כיון דפטול דראיה לא שייך אלא לגבי עדים דעדות תליא
בראיה, ולא דין.

(ג) גמ', מה נגעים ביום דכתיב וביום הראות בו. כתב הריטב"א, דאף
דרבא במועד קטן (ח.) יליף לה מדכתיב "נראה לי ולא לאורי", מכל
מקום אורחא דתלמודא למינקט קרא חדא במקום קרא אחרינא.
והתוס' (בסנהדרין לד:) ד"ה דכתיב כתבו, דנקט קרא הפשוט, דאי לאו
קרא ד"לי ולא לאורי", הוה דרשינן ליה מ"וביום". וכעין זה כתבו
התוס' (בבכורות יד:) ד"ה טוב.

(ד) גמ', ההוא סמיא וכו' סתמא אחרינא אשכח. וכתבו התוס' ד"ה ורבי
מאיר, דלרבנן אף סומא בשתי עיניו כשר. וכתב המהר"ם, דכן צריך
לומר לפי מה שפירש רש"י בד"ה וגומרינן, דרבנן לא מקשי ריבים
לנגעים, ואם כן מנא לן לפסול סומא כלל. אבל הרי"ף (בסנהדרין יג.
מדפי הרי"ף) גריס, ההוא סמיא באחת מעיניו דהוה בשיבבותריה דרבי
יוחנן וכו'. ועוד כתב שם, דהא דמייתנין מדגומרינן בלילה, היינו
דראיית כל אדם בלילה פחותה מראיית סומא באחת מעיניו,
ומדמכשר בלילה על כרחך דסומא באחת מעיניו נמי כשר. [דהיינו
דאף לרבנן מקשינן ריבים לנגעים, ומינה ילפינן לפסול סומא בשתי
עיניו, אבל מאחר דילפינן התם מקרא להכשיר גמר דין בלילה, מינה
ילפינן נמי להכשיר סומא באחת מעיניו]. ובחידושי הרי"ף (שם לד:)
הקשה, דאם כן לא נכשיר סומא באחת מעיניו אלא לגמר דין ולא
לתחילת דין, כמו לילה. והבעל המאור (שם) כתב, דהא דמייתנין
מגומרינן בלילה, היינו דלא מקשינן ריבים לנגעים, ומכל מקום סומא
בשתי עיניו פסול משום דתנן "כל הכשר לדון כשר להעיד", וסומא
בשתי עיניו פסול לעדות, ועל כרחך דאף לדון פסול. ורש"י שם (לד:)
ד"ה בלילה, ביאר ההוכחה דגומרינן בלילה, דלילה דומיא דסומא. ועיין
באות הבאה.

(ה) רש"י ד"ה וגומרינן, אלמא לא מקשינן ריבים לנגעים. והתוס'
בסנהדרין (לד:) ד"ה סתמא הקשו, דילמא מקשי ריבים לנגעים, ושאני
גמר דין בלילה דילפינן לה מדכתיב "ושפטו את העם בכל עת",
וכדאייתא התם. והרמב"ן במלחמת ה' (סנהדרין יג. מדפי הרי"ף)
הוסיף, דהא אף רבי מאיר דמקיש, לא מקיש להו לכל מילי, דיום
המעונן פסול בנגעים וכשר בדיינים. ואם כן יש לומר דרבנן משוו לילה
ליום המעונן. וכתב, דהוא מה שהכריחו לרש"י בסנהדרין לפרש
כהרי"ף, וכמו שהובא באות הקודמת, ובחדושי הריטב"א (כאן) תירץ,
דאי הוה סברי רבנן היקשא, היה להם לקיים ההיקש בכל מאי
דאפשר.

(ו) גמ', ומאי אולמא דהאי סתמא מהאי סתמא. ולכאורה צריך ביאור,
מאי מקשי, נימא דאין הכי נמי דשוין ומספקא לרבי יוחנן היכי
הילכתא, ומספק לא היה מוחה בדיין ההוא. (ג.א.).

(ז) גמ', לאתויי בשר ודגים. הקשה בחדושי הרשב"א הא בהמה חייבת

הדרך היומיומית

מסכת נדה דף נ

כ בתמוז התשע"ב

סימני טהרה, אף שבאו מן הטהור, משום דבדבר הבא מן הביצים לא אמרינן היוצא מן הטהור טהור. והחזון איש (יורה דעה סימן יד, ס"ק יב) כתב, דדברי התוס' דוקא בגונא דידן, דאיכא תרי מינין מששת ימי בראשית, ולהכי ביצה דזכר הוא מין הטמא וביצה דנקבה הוא מין הטהור, והדורות הבאים מתייחסים אל הביצים. אבל בעלמא אינו כן, ואף בנולד מביצים אמרינן דין יוצא. עוד כתב, דתוס' לא קיימי בהאי סברא לפי מה שכתבו "ומיהו נראה עיקר וכו'". וכן התוס' בחולין (סב:)

ד"ה תרנגולתא כתבו רק לתירוץ בתרא. וכן כתב בחידושי הרמב"ם **בשם ר"י**. אמנם רש"י **בר"ה תרנגולתא** פירש דהיא נקבה, ולא סבר כפירוש בתרא דתוס'. ולדידיה צריך לתרץ לכאורה כתירוץ קמא.

(יט גמ', והתנן נבלת בהמה טהורה וכו') ונבלת עוף טהור והחלב בכרכים אין צריכים לא מחשבה ולא הכשר. כתב בחידושי הרמב"ם, דלצדדין קתני, דנבלת בהמה ועוף אין צריכים לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, מפני שסופן לטמא טומאה חמורה (וכדאייתא לקמן נא.), והחלב אינו צריך הכשר מים מפני שהוכשר בדם שחיטה, אבל צריך הכשר שרץ. עוד כתב, דעל כרחק מיירי בחלב שחווטה ולא בחלב נבלה, דאם כן ליבעי נמי הכשר מים, דאין סופו לטמא טומאה חמורה דנבלה, כדכתיב "וחלב נבלה וגו' יעשה לכל מלאכה". וכן לא מיירי בחלב טמאה, דאם כן אף בכרכים ליבעי מחשבה כדתנן גבי בשר טמאה. וכן נקטו התוס' **ד"ה לא גרסינן**. אבל הרמב"ם בפירוש המשניות עוקצין (פרק ג משנה ג) כתב, דמיירי בחלב טמאה, ולהכי אין צריך הכשר, דסופו לטמא טומאה חמורה משום נבלה, דבטמאה אף החלב מטמא כבשר, וכן כתב הרע"ב שם. והמשנה אחרונה תמה עליו, דמי עדיף חלבה מבשרה של טמאה דבעי מחשבה. נוכחו שכתבו התוס' והרמב"ם.

(כ) רש"י **ד"ה ונבלת עוף טהור בכרכים**, דאיכא עם רב ואוכלין הכל וכן חלב וכו'. ורש"י בבכורות (י: ד"ה בשווקים וד"ה בכפרים הוסיף, דבכרכים עשירים הן ורגילים לאכול רוב עופות ושומן. אבל בכפרים עניים הן ואין רגילים לאכול עופות ושומן. והתוס' (שם) **ד"ה ונבלת** כתבו, דבשווקים יש אוכלין מרובין וקונין כל דבר, ובכפרים אוכלים מועטין ולא זבני אלא מידי מעללי.

(כא) גמ', **אלא בכפרים**. כתב המאירי, דאף דהוכיח ממעשה דיבנה, ויבנה ודאי כרך הוא, צריך לומר להאי גיסא, דלא ביבנה ממש היה אלא בכפר הסמוך לה ומתייחס אליה.

(כב) גמ', **אלא בכפרים ומי איכא למאן דאמר לא בעיא מחשבה וכו'**. והתוס' **בר"ה אלא פירשו**, דלא קאי אדרבי יוחנן בן נורי, דלדידיה ודאי אין צריך מחשבה, כדיליף מכח קל וחומר. אבל הר"ש והרא"ש בטהרות (פרק ח, משנה ו) כתבו, דבכפרים לא פליגי רבי יוחנן בן נורי ורבנן, וכן כתב המאירי. והערוך לנר כתב, דאפשר לפרש דלא כהתוס', דאף דרבי יוחנן בן נורי אמר קל וחומר, היה פשוט לגמ' דלא שייך למילף מקל וחומר שאין צריך שיהא עומד לאכילה, דהא בקרא כתיב "מכל האוכל אשר יאכל", דמשמע שרגילים לאכול, אלא על כרחק

עומדים מעיקרא לאדם, מקבלים טומאה אף בליקטן לבהמה. נוכח ממה שכתבו התוס' בתירוץ דמיירי שהיו מתחילה מיוחדים לבהמה, משמע דאם אינו מתחילה, חשיבי אוכלין. וההוכיח כן מהא דאמרינן בחולין (קכו: דקצצן על מנת לייבשן מטמאין טומאת אוכלין. ופירש רש"י שם **ד"ה קצצן**, אף שאין עומדין למאכל אלא לעץ וכו', אפילו הכי כל זמן שהן לחין מטמאין. ועיין מה שביאר באות יז.

(טו) בא"ד, אי נמי שמא אין הכשר מועיל אף באוכל אדם אי הוי הכשר לצורך בהמה. הקשה הרש"ש, דהא אפילו כשמחשיב המים לצורך גוף הבהמה תנן במכשירין (פרק ג משנה ח) דהמים הוו בכי יותן, והיינו דאם נפלו אחר כך על הפירות אפילו שלא לרצון מכשרי, כמבואר שם (בפרק א משנה א, לפירוש הר"ש). ודוחק לומר דכשבאים על האוכל לצורך בהמה גרע טפי מינה.

דף נ ע"ב

(טז) תוס' **ד"ה מחשבת חיים לא שמה מחשבה**, דמחיים לא חשב לאוכלה עד אחר שחיטה. ובהגהות על התוס' הרא"ש בגליון כתב, דנראה להגיה ולסרס דבריהם, דאי שמה מחשבה אף על גב דמחיים לא חשב לאוכלה עד אחר שחיטה והרי מתה, לא פקע וכו'. והמהר"ם מבאר כוונתם לפי הנוסח שלפנינו, דאף דעוף סתמיה קאי לאכילה והוי כאילו חשב, וכדמוכח מדברי הגמ' "אלמא מחשבת חיים", מכל מקום כיון דלא חשב לאוכלה מחיים אלא לאחר שחיטה, כשנתנבלה לבסוף לא מיקרי אוכל. ונלכאורה צריך ביאור, דאפילו היה מחשב לאכלה בלא שחיטה, אי מחשבת חיים לא שמה מחשבה, אמאי יהני. ואפשר דכוונתם, דאי הוה קאי מסתמא לאכילה מחיים אף בלא שחיטה, אם כן גם כשמתה נימא דהשתא קאי סתמא לאכילה, ולא מכח מחשבת חיים, ולכך הוצרכו לומר דלא קאי מסתמא לאכילה אלא לאכלו שחוט. (א.ג.ג.).

(יז) בא"ד, אבל אי שמה מחשבה לא פקע שם אוכל מינה וכו'. הקשה החזון איש (יורה דעה סימן רטו, נ: לפי מה שהוכיח (והובא באות יד) דעולשין שזרען סתם, אף אם ליקטן לבהמה לא מהני, אם כן תיקשי הכא אף לרבי יוחנן אמאי צריכה מחשבה, דהכא סתמו לאדם היה, ורבי יוחנן לא קאמר אלא בורע לבהמה. ותירץ, דכיון דמחשבת חיים וחיבור לא מהני, אף בהיה סתמו לאדם לא מהני, דלא עדיף ממחשבה מפורשת, והא דבעולשין שזרען סתם מקבלים טומאה אף בליקטן לבהמה, משום דאין זו מחשבה גמורה כיון שסתמו לאדם, והכא לא שייך טעם זה, דכיון שמתה כבר לא קאי לאדם כלל. ונלכאורה צריך ביאור, דאי לא חשיבה מחשבה משום דסתמו לאדם, אמאי זרען לבהמה מהני. ושמא מחשבה דזריעה אלימא טפי כיון שהוא מעשה חשוב יותר מליקוט, או משום שהוא בתחילתו ממש].

(יח) תוס' **ד"ה תרנגולתא דאגמא**, ולא שרי מטעם כל היוצא וכו' והאפרוח מעפרא קא גדיל. כתב החתם סופר בחולין (סו). דלפי דבריהם נראה, דלהכי איצטריך קרא להתיר חגבים שעדיין אין להם

לזרוע שלא במקום משומר. אבל בעלו מאליהן איכא לפלוגי אם החצר משמרת אי לאו. והערוך לנר כתב, דמדנקט התנא דוקא הסאה והאיזוב וכו', משמע דאתי לאשמעינן דחשיבי אוכל, ואי מיירי בזרען, ממה נפשך, אם זרען לאדם ודאי הוא אוכל, ואי לבהמה לא הוי אוכל. ועל כרחך דמיירי בעלו מאליהן וקמשמע לן דסתמן חשיבי אוכל. והמשנה אחרונה במעשרות (פרק ג, משנה ט) כתב, דכן משמע מלישנא דמתניתין דנקט "שבחצר", ולא נקט "שהן זרועין בחצר" כדקתני התם ברישא, דהכונה דעלו מאליהן, ולאשמעינן דאף בעלו מאליהן, אמרינן דסתמן לאדם.

(ו) גמ', אמר רבא הכי קאמר. כתב המלאה הרועים, דשמע מינה דרב אשי הקשה כן בחיי רבא. ומכאן מוכח כדברי הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות, דרב אשי קיבל מרבא, וגריס בקידושין (עב): עד שלא מת רבא נולד רב אשי, נאמנם גרסתינו שם, בשמת רבא נולד רב אשין. והרש"ש כתב, דיש ליישב על פי מה שכתבו התוס' בחולין (ב): ד"ה אנא, דהא דאביי ורבא אתו לשנויי קושיית רב אשי אף שהם קדמו לו, דיש לומר שאף בימיהם דאביי ורבא הקשו כן.

(ז) גמ', האיכא טריפה וכו' ואינה חייבת במתנות. פירש רש"י בחולין (קלו): ד"ה ממועשר, דטריפה פטור מן המתנות דכתיב ונתן לכהן, ולא לכלבו. ובספרי (פרשת שופטים, קסה) יליף מדכתיב "זובחי הזבח" פרט לטריפה. וכתב המלבי"ם, דמלשון "זבח" דריש. וכתב הפרי חדש (יורה דעה סימן סא, ס"ק יא), דאף היכא דמדאורייתא כשרה, ומיטרפא מחמת חומרת האחרונים, פטור ממתנות, כיון דסוף סוף אין הכהן יכול לאכלן, ובעינן זבח הראוי לאכילה לכהן, ולא לכלביו. וכן כתב הכרתי (שם ס"ק ו). אבל הפרי תואר (שם ס"ק ד) כתב, דכל שאסור רק מדרבנן, חייב במתנות.

(ח) גמ', המפקיר את כרמו והשכים בבוקר ובצרו חייב בפרט וכו'. כתבו התוס' בתמורה (ו). ד"ה המפקיר, דהיינו דוקא דחזר וזכה בגוף הקרקע, אבל אם אינו זוכה בקרקע אלא בפירות, פטור מכולהו. וכן משמע בדברי הרמב"ם (פ"ה ממתנות עניים הכ"ז). אבל בירושלמי קידושין (פרק א, הלכה ה) איתא, דאם זוכה בקרקע, חייב בכל, ואם זוכה בקמה, חייב בלקט שכחה ופאה, ופטור מן המעשרות. והביאו הר"ש בפאה (פרק א משנה ו). וכתב החזון איש (שביעית סימן ב, סק"ד) דהרמב"ם נקט, דהברייתא דהמפקיר כרמו פליגא אהאיא ברייתא דירושלמי, דבבבא קמא (כח). מוכח, דברייתא דהמפקיר כרמו מיירי בזכה בקרקע.

(ט) גמ', והשכים בבוקר ובצרו וכו'. כתב הר"ן בנדרים (מד):, דמיירי דוקא בזכה הבעלים בעצמו. אבל אי זכה בו אחר, פטור מכולן. וכן כתב רש"י בחולין (קלד): ד"ה חייב, דתעזוב יתירא אתי לרבווי היכא דהדר איהו זוכה ביה. וכן כתב הרמב"ם (פ"ה ממתנות עניים הכ"ז), דחייב בפרט וכו' מפני שהיה שלו והרי הוא שלו, ו"שדך וכרמך" אני קורא בו. אבל בירושלמי (שם) איתא דאף הזוכה בנכסי גר שמת, חייב בלקט שכחה ופאה.

דהקל וחומר אתי למימר שאין צריך מחשבה דוקא בדבר שעומד לאכילה, ולהכי מוקי לה בכרך, ורבי יוחנן לא סבר דגתו מאסתו.

דף נא ע"א

א) גמ', נהי דהכשר שרץ לא בעיא וכו'. פירש רש"י ד"ה הכשר שרץ, שיכשירו שרץ להביאו לידי טומאה. ובחידושי הרשב"א הביא דרבינו חננאל פירש ד"ה הכשר שרץ" היינו הכשר משקין לענין לקבל טומאה משרץ, ו"הכשר מים" היינו לקבל טומאה ממשקין טמאין. והקשה עליו, דאם כן לימא הכשר לשרץ, ועוד קושיות עיין שם, ונקט בפירוש רש"י. ורש"י בחולין (קכא). ד"ה נבלת עוף טהור כתב, דצריכה מחשבה כדי לקבל טומאה מן השרץ. וכן כתב בבכורות (י). ד"ה צריכה. והגרע"א (בשו"ת ח"ב סימן צט) תמה עליו, דהכא אמרינן בהדיא דאינה צריכה הכשר שרץ. וכתב ליישב, דיצא לו כן ממשמעות הגמ' בחולין (שם) דהוזכר שם רק דאין צריך הכשר מים, ומשמע דהכשר שרץ בעי. והא דאמרינן הכא מאי שנא וכו' היינו על דרך קל וחומר, דאי הכשר שרץ לא בעי, כל שכן דהכשר מים לא בעי, כיון דעיקר האי קרא מיירי בהכשר מים. אבל להיפך שפיר יש לומר, דקאי דוקא אהכשר מים ולא אהכשר שרץ. ולהיפך מסברת רב ששת]. ועיין שם. והתוס' רי"ד כתב, דבהא פליגי רבי מאיר ורבנן, דרבי מאיר סובר דלא בעיא הכשר שרץ, ואליביה קיימינן הכא, אבל לרבנן אינו מקבל טומאה אלא במגע שרץ, וציינן לפירושו בזבחים פרק טבול יום, ולא זכינן לאורו. [ועיין שם קה.].

ב) גמ', נהי דהכשר שרץ לא בעיא הכשר מים בעיא. הקשה הגרע"א, אם כן איך יפרש המשנה דתנן, נבלת עוף טהור והחלב אין צריכים הכשר, הא לגבי חלב מיירי דוקא לענין הכשר מים, אבל הכשר שרץ בעי, ואיך יתכן דלגבי עוף טהור דתנן בהדיא, לא מיירי בהכשר מים אלא בהכשר שרץ. ולכאורה אפשר לומר, דאין הכי נמי דהוי מצי לאקשוויי הכי אלא דבלאו הכי פריך עלה. (ש.א.ג.). אמנם יש להסתפק אי מסקנת הגמ' אתיא לבאר דברי רב ששת, או דלעולם דברי רב ששת כפשוטן, והגמ' פליגא עליה, ואי נימא הכי יקשה איך יפרש רב ששת להאי מתניתין].

ג) גמ', הכשר מים בעיא, מאי שנא הכשר שרץ דלא בעיא הכשר מים נמי וכו'. נראה דסברת רב ששת לחלק, דלא שייכא מה שסופו לטמא טומאה חמורה אלא לענין טומאה עצמה, והיינו שלא יצטרך קבלת טומאה, אבל הכשר מים ענינו לעשותו אוכל גמור, וכלשון הגמ' בחולין (קיה). "פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי". ועיין שם (בעמוד ב) דאיפליגו אי הכשר תחילת טומאה או לא. (א.ג.).

ד) תוס' ד"ה שום, בתוה"ד, אבל כוית מהם מטמא אדם וכלים. כתב המהרש"א, דשיגרא דלישנא נקטו, דבאמת נבלת עוף טהור אינה מטמאה כלים, אלא מטמאה אדם בבית הבליעה לטמא בגדים.

ה) גמ', אמר רב אשי הכא בחצר שעלו מאליהן עסקינן. כתב המהר"ם, דלהכי נקטו שעלו מאליהן, דאם זרען, מסתמא משומרים הן, דאין דרך

דהיינו דפרסותיו סדוקות וטהור. ובתוס' חולין (נט.) ד"ה אלו הן כתבו דלכאורה מתניתין אולא כרבי דוסא דברייתא דחולין שם, אבל לרבנן דפליגי עליה, יתכן שיהיו לו קרנים ולא יהיו פרסותיו סדוקות, ובפירוש שני שם נקטו דרבי דוסא ורבנן לא פליגי בזה, ומתניתין ככולי עלמא. אבל הרמב"ם בפירושו המשניות ביאר, דמתניתין מיירי לענין לידע אם חיה הוא או בהמה. נוכדאיתא בחולין (נט:): אלו הן סימני חיה שחלבה מותר, כל שיש לה קרנים וטלפים].

(יח) גמ', הוה אמינא מאי קשקשת דכתיב סנפיר. הגרע"א בגליון הש"ס ציין לתוס' בחולין (כב: בנמשך לדף כג.) ד"ה איצטרין שהקשו, איך יתכן דאתי קרא כדי שלא נטעה, וכמו דמקשינן (שם) "איצטרין קרא למעוטי ספיקא". ותירצו, דמה שהיינו מפרשים דקשקשת היינו סנפיר, אינו משום טעות, אלא דבאמת לשון קשקשת משמע דבר שאינו חלק שהיד מסכסכת בו, וגם סנפיר כך הוא. ושפיר שייך בו לשון קשקשת. (יט) גמ', יגדיל תורה ויאדיר. ביאר בחידושי הריטב"א, דאף דאפשר לסמוך אקשקשת לחוד, כתב רחמנא סנפיר כיון משום דבודאי איכא נמי סנפיר, ואולי הוא גם גורם התרתו. והתוס' בחולין (סו:): ד"ה יגדיל ביארו, שאמר טעמים הרבה כדי שנדע מהו קשקשת. (ועיין שם במהר"ם שי"ף).

(כ) תוס' ד"ה ולבני מערבא, אומר רבינו תם דעל תפילין לבד הוה מברכי וכו' דבתפילין כתיב כדאמר בירושלמי. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דמדלא משני הכא לאתווי שאר מצוות חוץ מתפילין, חזינן דבני מערבא הוה מברכי אף בשאר המצוות. ומכל מקום הלשון "לשמור חוקיו" אינו שייך אלא בתפילין וכמאן דאמר בחוקת תפילין הכתוב מדבר, ובשאר המצוות מברכים "לשמור מצוותיו". עוד כתב הרמב"ן, דדוקא בסיום זמן המצוה שייך ברכה, וכן לאחר לולב ושופר שעשייתן היא גמר מלאכתן, אבל אם חולץ התפילין ופושט הציצית באמצע היום, לא מברכין אף לבני מערבא, דהיאך יברך, הרי מצווה להניחן ולא לסלקן. ומה שלא העמידו הכא לאתווי כהאי גונא שאין מברך, משום שהלשון "אין טעון ברכה לאחריו" משמע לאחר שנגמר המעשה, ולא במפסיק באמצע זמן חיובו.

(כא) בא"ד, כשמסלקן ערב שבת עם חשכה דאין חייב לסלקן. וכן כתב רש"י בביצה (טו.) ד"ה משלחין ותוס' (שם) ד"ה הכי, דאין איסור להניח תפילין ביום טוב. ובתוס' רעק"א ביצה (פרק א, אות ח) הביא רש"י בסנהדרין (סו.) ד"ה לחלוץ כתב, דלמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין אסור להניחן אפילו בבית, שמא יצא בהן לרשות הרבים. וכתב, דיש לומר דהתוס' בביצה לא מיירו אלא ביום טוב דליכא איסור הוצאה. [ובתוס' דידן מבואר דאף בשבת שרי, ואפשר דכוונתם דשרי מדאורייתא ולהכי לא שייך לברך על חליצתן, ולעולם מדרבנן אסור. (א.ג.).]

(כב) בא"ד, דאין חייב לסלקן דנפקא לן מלאות על ירך וכו'. ביאר הערוך לנר, דלמאן דמפיק שבתות מדכתיב "מימים" ולא "כל ימים", נמצא דאסור להניחן בשבת, דהא "ושמרת" קאי נמי עלה, אבל כיון

(י) גמ', ופטור מן המעשר. הקשה החזון איש (שביעית סימן ב, ס"ק ג), הא לגבי הקדש לא נפטור על ידי שהיה ברשות הקדש קודם הקצירה אחר הבאת שליש נכדתנן בפאה (פרק ד משנה ח) [וכן אם היה ברשות נכרי. ותירץ, דהפקר שאני, דפטורו משום שיש לו חלק ונחלה עמך, וכל שהיה אפשרות שיזכה בהן הלוי, לא הוי אין לו חלק עמך. ועיין שם].

דף נא ע"ב

(יא) תוס' ד"ה והא שבת הוה מצוי לאתווי וכו', ובהדיא תנן ומייתי בסמוך וכו'. ובחידושי הרמב"ן כתב, דמשום יגדיל תורה ויאדיר נקטו כסדר הוה, והכי אורחא דתלמודא בכמה דוכתי. ובחידושי הריטב"א כתב, דאתא לאשמעינן דכללי דמתניתין בדוקא הן.

(יב) תוס' ד"ה התיאה, בתוה"ד, ויש לומר דדוקא בחצר סתמן לאדם. כתב המהר"ם, דאף דהכא מוכח דעשוין לטעמא דומיא דפלפלין והנך שנזכרו עמו, צריך לומר דכשגדלים בחצר מלקטם קודם שיתקשו ואז ראויין גם בעינייהו, ודוקא כשמתקשים ראויין רק ליתן טעם.

(יג) תוס' ד"ה אם נקח, ואם תאמר והא אמרינן קור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלין. והתוס' בערובין (כח:): ד"ה קור תירצו, דהטעם דקור לא מטמא טומאת אוכלין, משום שסופו להקשות ולא נטעי דיקלא אדעתא דקורא, ולהכי לא מיקרי אוכל, אבל לענין מעשר שני לא בעינן דלהוי אוכל, וכיון דהשתא הוא רך וחזי לאכילה והוי פרי מפרי, שפיר ניקח מכסף מעשר. [אבל בעינן דלהוי ראוי לאכילה כיון דכתיב התם "ואכלת"]. והא דבסוגיין מדמינן להו, משום דאי חשבת להו חזי לאכילה, ולהכי נקחים בכסף מעשר, הוי נמי אוכל וקרינן ביה מכל האוכל אשר יאכל. ובחידושי הריטב"א כתב בשם התוס', דטעמא דקור אינו מטמא, משום דכתיב "אשר יאכל" לאפוקי קור שעיקרו לעץ ואם מניחין אותו יצא מתורת אוכל ויתקשה כעץ. [ומשמע בדבריו, דשפיר מיקרי "אוכל", אבל מ"אשר יאכל" משמע דבעינן נמי שעתיד לעמוד בתורת אוכל. ודלא כתוס' בערובין שכתבו דלא הוי אוכל].

(יד) רש"י ד"ה אין בה משום תרומה, שאם חזר הקלח ונפל וכו' אינו מדמע. והר"ש והרא"ש בעוקצין (פרק ג משנה ד) פירשו, דהאוכלה אינו חייב קרן וחומש דעץ בעלמא הוא. וברוך אמונה (פט"ו מתרומות, בציון ההלכה ס"ק קיג) כתב, דהוא הדין דלכתחילה שרי לזר, אלא נקטו "אם אכלו", לפי שאין דרך לאוכלו מאחר שהפיג טעמו.

(טו) מתני', כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות. כתב בתוס' חדשים על המשניות (פרק ומשנה ז) דאף דלויים חייבים בראשית הגז ופטורים מן המתנות, תנא לא קאי אגברי, אלא אמין בהמה המחוייבת.

(טז) מתני', ויש שחייב במתנות ואינו חייב בראשית הגז. פירש רש"י לעיל (עמוד א) ד"ה ויש כגון בקר. וברש"י כתב יד איתא, בקר ועיזים. [וכדאיתא בחולין (קלה. וקלו:)].

(יז) מתני', כל שיש לו קרנים יש לו טלפים. פירש רש"י בד"ה יש לו,

דמשהביאה שתי שערות גדולה היא, דהא לא פליג במתניתין דקתני וחיבת בכל מצוות האמורות בתורה. אלא טעמא דרבי יהודה, משום דקידושיה מדרבנן ואף כי גדלה לא גדלי קידושין למהוי קידושין דאורייתא, ויהבו לה רבנן זמן מחאה אחרי שהיא בת דעת, ומשירבה השחור תיקנו לה רבנן נישואין גמורין שלא תוכל למאן, ומאן דאמר דמיירי רבי יהודה אף בבעל, סבר דלשם קידושין הראשונים בעל ולא נתכוון לקדשה השתא. והתוס' הרא"ש כתב, דלאחר שירבה השחור שהיא גדולה כל כך, גזרו שלא תוכל למאן, אטו נתקדשה האידנא.

ז) רש"י ד"ה שוב, בתוה"ד, לא ממאנת דכיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה וכו' וחלו להו קדושין קמאי. הרש"ש ציין דסברא זו תליא בסוגיא דיבמות (קט:), דמיבעיא לן אי אמרינן דכשגדלה גדלו קידושין בהדה והו קידושין גמורים, אי לאו, ומסקנא דהתם דלא אמרינן דגדלי קידושין בהדה. ולפי זה העיקר כדפירש רש"י לעיל (מו.) ד"ה אבל, דלא תיקנו רבנן מיאון בגדולה, דילמא אתיא למאן אף לאחר שנבעלה משגדלה, דבהאי גונא הו קידושין גמורים.

ח) גמ', צריך שיהא בעיקרן גומות וכו' גומות אף על פי שאין שערות. הקשה החכמת בצלאל, אם כן היאך פליגי לעיל (מו., מח: מט.) אי חיישינן שמא נשרו או לא, דממה נפשך, אי ליכא גומות, הא שערות לחוד לא מהני, ואי איכא גומות, חזקה הוא דודאי היו נשרו. ותיירך, דלעולם מיירי בליכא השתא גומות, ומאן דאמר חיישינן שמא נשרו חייש נמי שהיו כאן גומות ונימוחו, שאין רישומן ניכר עוד. אי נמי, דמיירי דאיכא גומא אחת, ומאן דאמר חיישינן שמא נשרו, היינו לתלות שהיו שתי שערות בגומא זו. ומאן דאמר לא חיישינן, סבר דלא תלינן שהיו כאן שתיים, אלא אחת לחודא.

דף נב ע"ב

ט) גמ', אחת בגבה. פירש רש"י ד"ה אחת בגבה, תחת אותו מקום. ובחידושי הרשב"א פירש בשם רבינו חננאל דגבה היינו בכף שלמעלה מאותו מקום, ונקרא גבה על שם שהוא מקום גבוה. וכריסה, היינו בשפתי הערוה, ושניהם במקום אחד. נולפי זה לכאורה רישא דברייתא "אחת בגבה ואחת בכריסה" אתיא אף כרבנן דבעו במקום אחד. והא דקתני דברי רבי שמעון בן יהודה לא קאי אלא א"אחת על גבי קשרי אצבעותיה וכו'" וצריך עיון. (א.ג.א.). והדרכי משה (אבן העזר סימן קנה אות ט) כתב, דמדברי התוס' ד"ה הלכה שכתבו, אין אנו בקיאים לבדוק בכל גופה וכו' דאפילו אחת בגבה ואחת בכריסה מצטרפים, מוכח דפירשו גבה וכריסה היינו גב וכרס ממש. וכן הביא בחידושי הריטב"א בשם יש שפירשו גבה וכריסה כפשוטן.

י) גמ', ורבנן וכו' עד שיהיו שתי שערות במקום אחד. כתב בחידושי הריטב"א, דמשמע מהא, דאי הו שתייהן בקשרי אצבעות או ידיים, מודו לרבי שמעון בן יהודה דהו סימן. וכן נקט בחידושי הרשב"א, וביאר, דקים להו לרבנן דלא הו שערות בקשרי יד ורגל, אלא כשגדלה. ומכל מקום בגב וכרס ממש לא מהני (ועיין באות הקודמת).

דקיימא לן דהאי קרא לא קאי אתפילין, ולא נתמעטו אלא מטעמא ד"אות", לא שמעינן איסורא.

דף נב ע"א

א) רש"י ד"ה ריחני, בתוה"ד, ואין טעון ברכה לאחריו דהנאה מועטת היא. והמגן אברהם (בסימן רטז ס"ק א) הביא דהדברי חמודות בברכות (פרק ו, אות קכ) כתב, דמהאי טעמא נמי אין מברכים שהחיינו על ריח חדש. והביא דהכל בו פירש הטעם שאין מברכים לאחריו, משום דהו כלאחר שנתעכל המזון. והט"ז (שם ס"ק א) כתב, דהיא גופא כוונת רש"י דהנאה מועטת היא, דלכך הויה כנתעכל. וכן כתב בשו"ת גינת ורדים (חלק א, אורח חיים כלל ג, כ), בכוונת רש"י.

ב) [מתני', או חולצת או מתייבמת. לכאורה אתיא כרבי מאיר דאמר לעיל (לה.) קטנה לא מתייבמת, ודלא כרבנן דפליגי התם. ולכאורה צריך עיון, דבגמ' הקשו למה לי, ואמרו לאפוקי מדרבי יוסי דקטנה חולצת, ואמאי לא אמרו לאפוקי מדרבנן דאמרי קטנה מתייבמת. (א.ג.א.).]

ג) רש"י ד"ה וראוי, בתוה"ד, קודם שתי שערות לאו בר עונשין הוא. ובסנהדרין (סח:): אמרינן דנתמעט קטן מדכתיב "לאיש בן", בן הסמוך לגבורתו של אב, אבל מטעמא דלאו בר עונשין לחוד ליכא למעטיה, כיון דעל שם סופו נהרג. ונראה דרש"י נקט לשון המשנה (שם) דקתני קטן פטור שלא בא לכלל מצוות. ועיין שם בתוס' ד"ה בן, דביארו דאיצטריך נמי להאי טעמא.

ד) בא"ד, ומשהקיף זקן ראוי להוליד ורחמנא אמר בן ולא הראוי להיות אב. וכן כתב ר"ע מברטנורא (פרק ו, משנה יא). וכתב עליו התוס' יו"ט, דלא דק, דהאי דרשה דבן ולא הראוי להיות אב, דרשינן לה בסנהדרין (סט:): לענין שאם עברו עליו שלשה חדשים משהביא שתי שערות אינו נעשה בן סורר ומורה, אף שלא הקיף זקן, כיון שאם היתה אשה מתעברת ממנו משהגדיל, היה ניכר עוברת בשלשה חדשים, ובזה מיקרי ראוי להיות אב. אבל כשהקיף זקן נתמעט מדכתיב "בן" ולא איש, כדתנן בסנהדרין (פרק ח משנה א) וכדפירש ר"ע מברטנורא שם.

ה) גמ', מאי טעמא אשה כאיש. וביבמות (קה:): אמרינן, דמקשינן אשה לאיש. ופירש רש"י (שם) ד"ה אשה, דבההוא קרא ו"ואם לא יחפוץ האיש" כתיב "ועלתה יבמתו". וביבמות (קד:): תנן, דקטנה שחלצה חליצתה פסולה. והתוס' (שם קה:): ד"ה קטנה הביאו דהירושלמי גרס במתניתין דאם חלצה חליצתה כשרה. וכתבו התוס', דלפי זה הא דמקיש רבי מאיר אשה לאיש אינו אלא מדרבנן. ובתוס' בכורות (יט:): ד"ה איש כתבו, דאיכא נמי מקצת ספרים שלנו דגרסי הכי. וביארו דעיקר טעמא דאינה חולצת, משום דגורנין אשה אטו איש. נאפשר דלכך כוונה הגמ' הכא במה שנאמר "אשה כאיש", דהיינו גורנין אשה אטו איש. (א.ג.א.).]

ו) גמ', ומודה רבי יהודה שאם נבעלה וכו' סבור למיעבד עובדא וכו' ואף על גב דנבעלה. כתב בחידושי הרמב"ן, דודאי מודה רבי יהודה

הרמב"ן כתב, דאין לפרש כן, דהא כתמים מדרבנן הם, ואפילו ידוע דמגופה חזאי, דבר תורה טהורה. אלא צריך לפרש, דקמשמע לן דאינה מביאה קרבן ולא נאכל. והסדרי טהרה (סימן קצ, ס"ק צג) כתב בדעת רש"י, דאף דלקמן (נו:) אמרינן דאין מטמאה מן התורה בלא הרגשה, מכל מקום יש לחוש דילמא ארגשה ולא אדעתה, כיון דבשני ימים דמעיקרא קחזיא בהרגשה. ואפשר אף דתלינן בודאי דארגשה, ומה שאינו נאכל, רק משום שמא אינו מגופה. עוד כתב, דרש"י סובר דלמסקנת רב אשי לקמן (נח.). לא דרשינן כלל מקרא דלא מטמאת אלא בהרגשה, וטעמא דכתמים דרבנן, רק משום שאינו ודאי מגופה. ואף דכל מקום שאינו ודאי מגופה טהורה מדאורייתא בתורת ודאי ולא בתורת ספק, הכא שאני, דמעיקרא חזיא שני ימים מגופה והוי ספיקא גמורה, ולכך מביאה קרבן ואינו נאכל.

(יד גמ'), ואידך אגב זוהמא דם מאכולת הוא. הקשה הרש"ש, מה צריך לטעמא דאגב זוהמא, הא בכל כתם תולין במאכולת. ותירץ, דכל היכא דליכא למיתלי כל הכתם במאכולת ואיכא מקצת ודאי מגופה, תלינן דהכל מגופה, אלא דכיון דאיכא דם מרובה, דהיינו תרתי ופלגא, שכיח יותר דמחמת הזוהמה אתיא מאכולת, ונתמעכה שם, ובהאי גונא יש לתלות כמו בנמצאת בו מאכולת רצופה, דאיכא רגלים לדבר טפי.

(טו תוס' ד"ה שלש גריסין, בתוה"ד, אין לנו להקל ולומר דבתרי יומי חזייתה כיון דיש בו שיעור שאפשר לחלקו לשלש ראיות. כתב בחידוד הלכות, דצריך לומר לפי שכן הרגילות, שאין האשה רואה על גופה פחות מגריס, וצריך עיון.

והרמב"ם (בפ"ב מאישות הי"ז) כתב, דצריכים השערות להיות במקום הערוה. וכתב בחידושי הריטב"א, דכן פסקו קצת גאונים, ומפרשים דהא דאמרו עד שיהיו במקום אחד, היינו מקום אחד המיוחד. ובשו"ת הרשב"א (חלק ה, סימן ע) כתב, דיש להביא מקור לשיטה זו, דהא בבן ודאי בעינן דוקא במקום ערוה, מדתנן (בעמוד א) "משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן התחתון", ומשמע שהשתי שערות נמי במקום זקן התחתון, ולעיל (מח:): אמרינן דהקיש הכתוב אשה לאיש, מה איש בסימן תחתון ולא עליון אף אשה, ואם כן נילף נמי מה איש במקום ערוה אף אשה.

(יא מתני', כדי לקרוץ בציפורן. ורש"י בד"ה להחמיר נקט, שהוא השיעור הפחות מכולן. ובד"ה שיהו כתב, דניטלות בזוג הוא שיעורא רבה דכולהו. אבל הרמב"ם בפירוש המשניות כתב, דשיעור שיהו ניטלות בזוג הוא הפחות, וכדי לכופ ראשן לעיקרן הוא השיעור הגדול מכולן. והמהרש"ל מחק ברש"י תיבות "רבה דכולהו", דודאי כדי לכופ לעיקרן הוא שיעורא רבא, כמו שכתבו כל המחברים.

(יב גמ', הלכה כדברי כולן להחמיר. ובתוס' ד"ה הלכה נקטו, דקאי נמי אפלוגתא דמקום השערות דלעיל מינה. אבל הרמב"ם (פ"ב מאישות הלכה י"ז) פסק, עד שיהו שתי השערות במקום ערוה במקום אחד. וכתב בביאור הגר"א (אבן העזר סימן קנה ס"ק יא), דמפרש דהא דאמרו הלכה כדברי כולן להחמיר, לא קאי אלא אמתניתין דשיעור השערות.

(יג רש"י ד"ה מהו דתימא, בתוה"ד, ומביאה קרבן ואינו נאכל דשמא לאו מגופה הוא. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות. אבל בחידושי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>